

Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri

Nevzat Gümüş*
Salman Özüpekçe**

Özet

Bu araştırmanın amacı, Foça'da halkın turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik görüşlerini belirlemek; görüşlerin kırsal veya kentsel, cinsiyet, meslek ve öğrenim durumuna göre değişimini incelemektir. Araştırma için Foça ilçe merkezi, Yeni Foça beldesi, Yeni Bağarası ve Gerenköy'de ikamet eden 76 kişiye geliştirilen olgusal ve likert tipi sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler ışığında, Foça'da turizm faaliyetlerine yönelik görüşlerin genel olarak olumlu olduğu, kırsal ve kentsel yerleşmelerde yaşamaya, cinsiyete, mesleğe göre anlamlı farklılıklar içermediği görülmüştür. Yalnızca öğrenim durumuna göre çevresel etkiler alt başlığında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Katılımcıların emekli olanlar ile öğrenim durumu lisansüstü olanlar ise Foça'da ortaya çıkan sosyal, kültürel değişim ve çevresel farklılaşmayla daha ilgilidirler. Fakat halkın büyük bölümü gelişim aşamasındaki turizmin yapacağı ekonomik katkılarla daha fazla ilgilenmektedir. Sonuç olarak Foça'da turizm henüz gelişim aşamasındadır. Bu nedenle turizmin gelişmiş olduğu bazı merkezlerdeki çalışmalar ile çalışmamızın sonuçları pek benzerlik göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm; ekonomik; sosyo-kültürel; çevre; etki; görüş; Foça

* Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, nevzat.gumus@deu.edu.tr

** Coğrafya Öğretmeni, MEB Küçük Yalı Anadolu Meslek Lisesi, salman_ozupekce@hotmail.com

The opinions of residents towards economic, social, cultural and environmental impacts of tourism in Foça

Nevzat Gümüş*
Salman Özüpekçe**

Abstract

The purpose of this study is, to determine the peoples' ideas on the economic, social, cultural and environmental effects of tourism; investigate the altering of these ideas in terms of urban-rural, sex, occupation and level of education. A survey consisting of factual questions and Likert-type was carried out with 76 people who live in Foça district center, Yeni Foca town, Yeni Bağarası and Gerenköy. In the light of the data obtained, the attitudes towards tourism activities were found to be positive in general, and they do not have significant differences according to living in urban or rural, sex structure and occupation. Only according to the educational status, under the sub-title called "environmental impact" significant differences were found. Retired and graduate degree holder participants are more interested into the cultural change and environmental differentiation in Foça. But the majority of the people are more interested into the economic contribution of the currently developing tourism. As a result, tourism in Foça is still under development. Therefore, the results of our study do not show similarities with the ones done in some centers where tourism has developed.

Keywords: Tourism; economic; socio-cultural; environment, impact; opinion; Foça.

Giriş

Sürdürülebilir bir turizm anlayışı doğanın korunması açısından önem arz etmektedir. Gelenekselleşmiş sürdürülebilir gelişme ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel çapta diziye kapsamaktadır (Cottrell, vd., 2007). İkinci Dünya savaşından sonra gelişim gösteren turizm, yer almaya veya gelişim göstermeye başladığı ülke ya da bölgenin mekânsal yapısı üzerinde etkili olmasının yanı sıra sosyo-ekonomik yapı üzerinde de önemli sonuçlar yaratmaktadır (Gümüş ve Semenderoğlu, 2001). Bu etkisi bu sahalarda yaşayan kişiler tarafından bazı yönleriyle olumlu bazı yönleriyle de olumsuz olarak değerlendirilebilir. Örneğin ekonomik katkıları itibariyle olumlu, yarattığı kalabalık ve çevresel değişim açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir (Cottrell vd., 2007; Zhang vd., 2006; Korça, 1998; Raymond ve Brown, 2007). Turistin talepleri ile yerel halkın talepleri arasındaki denge ülke kaynaklarının kullanımı konusunda da bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan turizm ile rekreasyon faaliyetleri, etkili olduğu yörelerde sosyo-ekonomik, çevresel hatta siyasal koşullardan ayrı şekilde ele alınamaz (Keleş, 2004).

Turizm geliştiği sahanın mekânsal yapısı üzerinde etkili olmasının yanı sıra sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler üzerinde de önemli sonuçlar ortaya koymaktadır (Özgüç, 2003). Bu sonuçların etkileri cinsiyet, meslek, yaş, kentli-köylü gibi çeşitli gruplarca farklı algılanabilmektedir. Turizmin gerek çevresel etkilerini gerekse sosyal, ekonomik ve kültürel değişime yönelik algıları, tutum ve davranışları ortaya çıkarmak amacıyla pek çok çalışma yapılmaktadır. Çalışılan belli başlı konular, “turizm alanlarında ikamet edenlerin turizme yönelik tutumları” (Kaltenborn vd., 2008; Ambroz, 2008; Teye vd., 2002; Baysan, 2002; Mason ve Cheyne, 2000; Carmichael, 2000; Smith ve Krannich, 1998), “turizm alanlarında ikamet edenlerle turistlerin karşılıklı ilişkileri ve turizme yönelik tutumları” (Raymond ve Brown, 2007; Zhang vd., 2006), “turizm alanlarında ikamet edenlerin turizm algısı” (Cottrell vd., 2007; Ming ve Poh Poh, 2006; Korça, 1998; Haralambopoulos ve Pizam, 1996); “turizmin yerel halkın yaşantısı üzerine etkileri” (Terkenli vd., 2007) ve “turizm potansiyelinin tespiti” (Soykan, 2004) üzerinedir. Özellikle turizme yönelik tutum ve turizm algısına yönelik çalışmalarda turizmin ekonomiye yaptığı katkılar son derece olumlu olarak vurgulanmaktadır. Sosyal, kültürel ve çevresel etkiler açısından ise olumlu yaklaşımlar çok ön plana çıkmamaktadır.

Türkiye’de turizmin gelişimi

Türkiye 1960’lı yıllardan itibaren etkili olmaya başlayan turizm hareketleriyle birlikte bu sektörde kendi yönünü belirlemek durumunda kalmıştır (DPT, 2004). Ödemeler dengesinden istihdam sorununa kadar birçok ekonomik yönü olan turizm, nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı üzerinde de çeşitli etkilerde bulunmaktadır (Emekli, 1998). Türkiye’de de turizmin gelişimi ile birlikte hem ekonomik, hem sosyo-kültürel hem de çevresel bazı değişimler ortaya çıkmıştır. Bu değişimlerden bazıları istatistiklerden somut olarak izlenebilmektedir. Bunlar; turist sayısındaki artış, turizm tesislerinin ve yatak kapasitelerinin artış, Türkiye genelinde çalışanlar içerisinde toptan ve perakende ticaret, otel ve lokanta çalışanlarının oranlarında ortaya çıkan değişimlerdir. Turist sayısında özellikle 1983 yılı ve 2000 yılları turist sayısında artışların başlangıcını oluşturan kırılma dönemleridir. İlk olarak 1983’te turist sayısı 1,5 milyonun üzerine çıkmıştır. 2000 yılında da 10 milyonun üzerine çıkmıştır. 2007’ de ise turist sayısı 23 milyon olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2008). Turizm tesis ve yatak kapasitelerinde ortaya çıkan artış da turist sayısındaki artış ile paralellik göstermektedir. 1980 yılında 511 turizm işletme belgeli, 267 turizm yatırım belgeli tesis (toplam 778 adet) bulunmaktadır. 2007 yılında ise 2514 turizm işletme belgeli, 776 turizm yatırım belgeli tesis (toplamda 3290 adet) bulunmaktadır (TÜİK, 2008). Bu tesislerdeki yatak kapasiteleri ise 1980’de turizm işletme belgeli tesislerde 56 044, turizm yatırım belgelilerde 26 288 olmak üzere toplam 82 332 adet yatak kapasitesi bulunmaktadır. Yatak kapasiteleri 2007 yılında turizm işletme belgeli konaklama tesislerinde 532 262, turizm yatırım belgeli konaklama tesislerinde 254 191 olmak üzere toplamda 786 453’e ulaşmıştır (TÜİK, 2008). Turizm sektörünün gelişimi ile birlikte çalışanların durumunda da değişimler ortaya çıkmıştır. Turizm sektörü toptan ve perakende ticaret, otel ve lokanta çalışanlarının oranlarında artışa neden olmaktadır. Bu sektörde çalışanların oranı 1960’da % 2,7 iken 1980’de % 6,2’ye ve 2000’de % 9,8’e ulaşmıştır (TÜİK, 2008). Bu alanda özellikle erkek çalışanların kadınlara karşı önemli bir üstünlüğü olmakla birlikte 2000 yılında kadın çalışanların da oransal olarak yükselmeye başladığı görülmüştür (1990’da % 1,7 iken 2000’de % 3,7).

Turizm alanında yaşanan gelişmeler ekonomik alanda da kendini göstermiştir. Turizm tesisleri, turist sayısı ve istihdam ile birlikte turizm gelirlerinde de artışlar yaşanmıştır. Örneğin 1997 yılında yaklaşık 8 milyar ABD Doları olarak gerçekleşen turizm gelirleri, 2008 yılında 21,9 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 1).

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Çizelge 1: Türkiye'ye 1997 ve 2008 yıllarında gelen yabancı turist sayısı, elde edilen turizm geliri ve yabancı turist başına harcama miktarının karşılaştırılması

Yıl	Gelen yabancı turist sayısı	Turizm geliri (ABD Doları-\$)	Yabancı turist başına harcama miktarı (ABD Doları-\$)
1997	9 236 392	8 088 548 688	876
2008	30 929 194	21 910 964 132	708

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu,2009 (<http://www.tic.gov.tr>) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı,2009. <http://www.kultur.gov.tr>

Foça'da turizmin gelişimi

Turizm ile rekreasyon faaliyetleri, etkili olduğu yörelerde sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel, hatta siyasal koşullardan ayrı şekilde ele alınamaz (Keleş, 2004). 1980'li yıllardan itibaren turizm, ekonomisinde tarım ve balıkçılığın ağırlıklı olduğu Foça'nın çehresini değiştirmeye başlamış ve hızlı bir turistik kentleşmeye maruz bırakmıştır (Demircioğlu, 1997). Bu değişimin nüfus üzerinde kadının çalışma hayatına katılma oranı, eğitim çağındaki kuşağın meslek eğilimleri, inşaat ve ulaşım sektörlerinin gelişimi gibi sosyal ve ekonomik boyutlarda sonuçları olmuştur (Özyiğit, 1998). Foça halkının kültürel özelliklerinin gelişen turizm hareketleriyle birlikte farklılaşmalara uğradığı söylenebilir. Foça'da turizmden kaynaklanan değişim aynı zamanda turizme yönelik eğitim ve meslek kazanma ortamının da oluşturulmasını gerektirmiştir. Bu gelişmeye bağlı olarak 1997 yılında Halim Foçalı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi hizmete girmiştir (İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü, 2008). Bu okulda eğitim görmekte olan öğrenciler aynı zamanda staj dönemlerinde Foça ilçesindeki turistik işletmelerde işgücüne katılmaktadırlar. Türkiye'de yaygınlaşmakta olan turizm meslek liseleri turizmin eğitim alanındaki yansımalarının en somut olanıdır.

Turizm potansiyeli her geçen gün artan Foça'nın (Pınar, 2005) en önemli özelliklerinden birisi Türkiye'nin en büyük üçüncü kenti olan İzmir'e karayoluyla 70 km. uzaklıkla olmasıdır. Foça turizminin taşıdığı özellikler 14 yıl arayla yapılmış iki çalışmada ayrıntılarıyla incelenmiştir (Emekli, 1994; Özüpekçe, 2008). Foça'da turizm potansiyelini artıran üç ana unsur öne çıkmaktadır. Bunlardan birisi kıyılarında ikincil konut yapılaşmalarının ve bazı turizm tesislerinin yer almasına karşın daha güneyinde bulunan Çeşme (Atalay vd., 1995), Kuşadası (Dal ve Baysan, 2007) ve Didim'e (Gümüş ve Semenderoğlu, 2001; Baysan, 2002) göre korunmuş bir kıyı alanının olmasıdır (Ankaralı, 2008; Ergürhan, 2008). Bu korumanın doğal sit kapsamında değerlendirilmesi de önem taşımaktadır (Türkyılmaz vd., 2003). İkincisi ve yine doğal çevre ile ilgili olan Akdeniz Keşiş

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Foku (*Monachus monachus*) dur (Özyiğit, 1998; Güçlüsoy ve Kence, 2001). Üçüncüsü ise tarihi ve kültürel eserlerdir (Akurgal, 1998). Foça'daki tarihi ve kültürel eserler çevresindeki diğer tarihi ve kültürel açıdan önem taşıyan merkezlerin varlığı ile daha da önem kazanmaktadır (Akurgal, 1998; Emekli, 1994; Emekli, 1998). Dünya'da bazı alanlarda gelişme göstermekle birlikte henüz Türkiye'de önem kazanmamış kırsal turizm potansiyeli ise bu üç unsura dahil edilememektedir (Soykan, 2004).

Foça'da turizmin gelişimini ortaya koymanın en kolay yanı konaklama tesislerinin gelişimini incelemektir. Konaklama ise sadece geceleme değil aynı zamanda yeme-içme, eğlence gibi etkinlikleri de bünyesinde barındıran bir oluşumdur. Foça'da 1992 yılında toplam 41 adet konaklama tesisi bulunmaktaydı. Bunlardan 3 tanesini tatil köyleri (1146 yatak kapasitesi), 13'ünü otel-moteller (672 yatak kapasitesi), 16'sını pansiyonlar (397 yatak kapasitesi) ve 9 tanesini ise kampingler (114 yatak kapasitesi) oluşturmaktaydı. Kampingler diğer bakış açısına göre 3000 kadar çadır kurabilme olanağı da vermesiyle ayrı şekilde de değerlendirilebilmekteydi (Emekli, 1994).

Çizelge 2: Foça'da 2006 yılı itibariyle belediye belgeli konaklama tesislerinin durumu

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Otel	8	132	339
Motel	2	19	46
Pansiyon	13	126	282
Tatil Köyü	1	80	224
Kamping	4	88	147
Toplam	28	445	1038

Kaynak:Kültür ve Turizm Bakanlığı (<http://www.kultur.gov.tr>)

2006'da Foça ilçesi sınırları içerisinde toplam 42 turizm konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunların 13'ü turizm işletme belgeli, 1 tanesi turizm yatırım belgelidir. Bu tesislerden Belediye belgeli konaklama tesisleri ise 28 adettir. Oda ve yatak kapasiteleri açısından bakıldığında turizm belgeli tesislerin üstünlüğü bulunmaktadır (Çizelge 2,3).

Çizelge 3: Foça'da 2006 yılı itibariyle turizm işletme ve turizm yatırım belgeli konaklama tesislerinin durumu

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Turizm İşletme Belgeli	Otel	5	366
	4 Yıldızlı	1	161
	3 Yıldızlı	3	178
	2 Yıldızlı	1	27
	Tatil Köyü (1. sınıf -5 yıldızlı)	1	330
	Tatil Köyü (2. sınıf -4 yıldızlı)	1	79
	Pansiyon	1	9
Turizm Yatırım Belgeli	Özel Belgeli	1	25
	Toplam	14	1175

Kaynak:Kültür ve Turizm Bakanlığı (<http://www.kultur.gov.tr>)

Belediye belgeli tesislerde 445 oda, 1038 yatak kapasitesi bulunurken (Çizelge 2) turizm belgeli tesislerde 1175 oda 2416 yatak kapasitesi (Çizelge 3) bulunmaktadır. Turist profili yönüyle de farklılık gösteren turizm belgeli tesisler daha çok yabancı müşterileri ağırlamaktadır.

Turizmin geliştiği sahalarda sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel bir takım değişimler ortaya çıkar. Turizmin Foça'da en çarpıcı etkisi kadınların çalışma hayatına katılımını artırmasıdır. Foça'da 1985 sayım döneminde kadınların toplam çalışan nüfus içerisinde oranı % 17,98 (DİE, 1985) iken, 1990'da % 22,53'tür (DİE, 1990). 2000 yılında çalışan nüfus 13 063 olurken, bu nüfusun 9057'sini (% 69,33) erkekler oluşturmaktadır. Çalışan kadın nüfus ise 4006 kişidir (% 30,67) (DİE, 2000).

Yaş gruplarına göre bakıldığında, özellikle turizmin en fazla etkilediği Foça ilçe merkezinde 2000 Sayımında kadın çalışan nüfusun en yüksek orana sahip olduğu yaş aralığı 35–39 yaş grubudur (% 26,59). 2000 yılı aynı zamanda kadın nüfusun işgücüne % 9,88 katılım oranıyla en yüksek orana ulaştığı dönem olarak göze çarpmaktadır (DİE, 2000). Aile işletmeciliği şeklindeki pansiyon benzeri işletmeler ile hediyelik eşya gibi alt sektörlerde çalışan kadınların çoğalması bu artışta etkilidir. Bu olumlu göstergelere rağmen Foça ilçesinde işgücünde egemen olan yine erkek nüfustur. Bunun en büyük nedeni de Foça'daki askeri birliklerdir.

Turizmin Foça'da ortaya çıkardığı bir önemli değişim ise eğitim-öğretim seviyesidir. Bu durumun değişiminde Foça'ya çalışmak veya emeklilik sonrası ikamet etmek için gelen kişilerin üst öğrenim seviyesinde olan kişilerden olması etkili olmuştur. Özellikle 1985 ve sonrası gözden geçirildiğinde tablonun ne derece çarpıcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Okur-yazar nüfus son mezun oldukları eğitim kurumuna göre incelendiğinde, 1985 yılında en büyük oran % 54,61 ile ilkokul mezunlarına ait bulunmaktadır. Aynı dönemde yapılan sıralamada ilkokul, lise, ortaokul ve yüksek okul olarak görülen sıralama 1990 yılında oranlar biraz değişmekle birlikte sıralamada bir değişiklik olmamıştır. Fakat 2000'de ilk sıraya % 34,64 ile lise mezunları yerleşmiş, bunu ilkokul, yüksekokul ve ortaokul (8 yıllık ilköğretim dahil) izlemiştir. En çarpıcı sıçrama yüksekokul mezunlarının oranının % 5,88'den % 17,10'a çıkmasıdır (DİE, 1985, 1990 ve 2000).

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, turizm faaliyetlerinin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel açıdan yarattığı değişime ilişkin Foça'da yaşayanların kırsal-kentsel, cinsiyet, eğitim ve meslek dağılımı açısından görüşlerini incelemektir. Bu amaçla, aşağıdaki alt problemlerin yanıtlanması gerektiği düşünülmüştür.

- 1- Turizm yerleşmelerinde kır ve kent açısından yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 2- Turizm yerleşmelerinde cinsiyete göre yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 3- Turizm yerleşmelerinde eğitim seviyesine göre yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 4- Turizm yerleşmelerinde mesleklere göre yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın evreni Foça ilçesidir. Örneklem olarak 2008 yılında Foça ilçesi merkez ile ona bağlı Yeni Foça, Gerenköy ve Bağarası köylerinde yaşayan 76 kişi oluşturmaktadır. Çalışmanın içinde görüşlerine başvuru alan 76 kişiden katılımcı olarak söz edilecektir.

Veri toplama aracı

Araştırma için uygulamaya dönük olarak anketler hazırlanmıştır. Bu amaçla uygulama öncesinde kurumlar ve çeşitli meslek gruplarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen görüşlerle bakış açısı zenginleştirilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın esasını bu görüşler ile birlikte anket verilerinin analizinden elde edilen değerlendirmeler oluşturmuştur.

Turizm bölgelerinde sosyo-ekonomik ve kültürel yapıda meydana gelen değişimler hakkındaki görüşlerin belirlenmesi amacıyla anketler geliştirilmiştir. Anketlerdeki sorular literatür taramasından faydalanılarak hazırlanmıştır. Anket gelişim süreci içerisinde elde edilen bilgilerin konunun çerçevesini çizmeye yeterli olup olmadığını anlamak amacıyla esnek görüşmelere dayalı kılavuzlar oluşturulmuştur. Bu görüşmeler sonucunda elde edilen çözümlemelerden soruların niteliğinin daha da netleştirilmesi yararı sağlanmıştır. Son anketin

uygulanmasından önce prova niteliğinde ön deneme yapılmıştır. Ön denemeler seçilen çalışma evreninde örneklemelerle benzerliğine dikkat edilerek yine Foça ilçesi sınırları içerisinde ancak, son anket çalışmasının uygulanacağı alanların dışında gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen ölçme araçlarında olgusal sorulardan oluşan yedi soruyla birlikte turizm-ekonomi ilişkisi, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel etkisiyle ilgili görüşlerini ölçecek şekilde likert türü beş seçenekli maddelerden oluşan yirmi dokuz soru olmak üzere toplam otuz altı soru yöneltilmiştir.

Veri çözümleme teknikleri

Anket sonuçlarından elde edilen veriler Microsoft Excel programı kullanılarak kaydedilmiş ve SPSS 15.0 programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle anket maddelerinin güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı 0,795 (n=29) bulunmuştur. Bu sonuç konuya yönelik anket maddelerinin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdemir, 2004: 633).

Faktörler arasındaki farkların hesaplanması için kent-kır ve cinsiyet için t-test, ikiden fazla alt grubu olan meslek ve eğitim faktörlerinin farklarının hesaplanmasında Non-parametrik test ve Kruskal- Wallis H test uygulanmıştır.

Bulgular ve yorum

Çalışmada üç grupta toplanan sorulara verilen cevaplara göre ve genel toplama göre değerlendirme yapıldığında ortalamaların ($\bar{x}$) 3'ün üzerinde olduğu görülmüştür. Ortalama değerlerin en yüksek olduğu grup turizmin ekonomiye yaptığı katkılara ilişkin soruların toplamalarının ortalamasıdır. En düşük ortalama ise turizmin çevresel etkileriyle ilgili olanların toplamalarının ortalamasıdır (Çizelge 4).

Çizelge 4: Araştırmaya katılan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri üzerine görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Etkiler	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
Ekonomik etkiler	3,6760	0,44962
Sosyo-kültürel etkiler	3,3618	0,58223
Çevresel etkiler	3,3406	0,59748
Genel	3,4595	0,37966

Turizmin ekonomiye etkilerine ilişkin yerel halkın görüşlerine ilişkin önerilere verilen cevaplarda ortalamaların tamamı üçün üzerindedir. Foça'da turizmin inşaat sektörünün

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

gelişmesindeki katkısı ve turizmin ekonomiye en büyük katkısı yapan sektör olması konusunda ortalamalar dördün üzerine çıkmaktadır. Fakat en düşük ortalama ise turizmin istihdam sorununun çözümüne katkı sağladığına yönelik görüşlerdedir (Çizelge 5).

Çizelge 5: Araştırmaya katılan yerel halkın turizmin ekonomik etkileri üzerine görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Maddeler	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
1-Foça'da ekonomiye en büyük katkısı sağlayan sektör turizmdir.	4,00	1,32
2-Foça'da turizm yatırımları istihdam sorunun çözümüne katkı sağlamaktadır.	3,13	1,23
3- Foça'da inşaat sektörünün gelişmesinde turizmin çok önemli bir yeri vardır.	4,25	0,85
4- Turizm, Foça'da hediyelik eşya sektörünün gelişimine katkıda bulunmaktadır.	3,54	1,15
5- Turizm, Foça'da giyim sektörünün gelişmesinde çok önemli bir etkidir.	3,74	1,14
6-Foça'da turizme yönelik yapılan yatırımları, yörenin kalkınması için yeterli bulmuyorum.	3,95	1,12
7-Foça'da ekonomi bakımından en yüksek getiri turizm sektöründedir.	3,24	1,28
8-Turizmin gelişimi Foça'da tarım alanlarının küçülmesine neden olmaktadır.	3,57	1,14

Turizmin ekonomiye etkisine ilişkin olumlu görüşleri desteklemesi açısından Foça'daki turizm yatırımlarını yerel halkın az bulması da önemlidir. Yani halkın turizme yönelik yatırımların daha da fazlalaştırılması konusunda bir beklentisinin olması söz konusudur. Fakat yine de turizmin ekonomide en yüksek getiriye sahip alan olduğu konusunda ise olumlu görüşler ortaya çıkmasına rağmen bu görüşlerin çok yüksek ortalama sahip olmadığı görülmektedir (Çizelge 5).

Çizelge 6: Araştırmaya katılan yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Maddeler	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
1-Turizmin gelişmesine bağlı olarak yöremize dışarıdan önemli ölçüde göç olayı meydana gelmiştir.	4,08	1,07
2- Foça'da Turizmin ilerlemesiyle birlikte nüfusun yapısında değişimler meydana gelmiştir.	3,29	1,34
3-Turizmin Foça üzerindeki kültürel etkileri olumsuz şekilde kendini göstermektedir.	3,66	1,26
4-Kırsal yerleşmelerin (Köy) sayısında turizmin artışına bağlı olarak azalma görülmektedir.	4,33	0,77
5-Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır.	2,68	1,37
6-Turizmin, eğitim çağındaki kuşağın gelenek ve göreneklere bakış açısında yarattığı etkiyi olumsuz buluyorum.	3,22	1,35
7-Turizmin, eğitim çağındaki kuşak üzerindeki dilsel etkisini olumsuz buluyorum.	3,92	1,04
8-Turizm, eğitim çağındaki kuşağın giyim tarzını değiştirmektedir.	2,83	1,35
9- Foça'da turizmin gelişmesine bağlı olarak zamanla siyasi yaklaşımlar da değişmektedir.	2,59	1,35
10- Yöremizde toplumsal yapı üzerinde turizmin yarattığı değişim açıkça gözlemlenebilmektedir.	2,95	1,39
11- Turizm Foça'da dinsel yaklaşımlarda değişimlere neden olmaktadır.	3,29	1,30
12- Foça'da turizmin gelişimi aynı zamanda bazı ahlaki değerleri değişime uğrattığı doğru değildir.	3,50	1,23

Turizmin sosyo-kültürel etkileri konusunda Foça halkının görüşleri ekonomik etkiler konusundaki görüşleri kadar homojen bir olumluluğa sahip değildir. Bazı maddelerin ortalamaları dördün üzerine çıkarken bazı maddelerin ortalamaları üçün altına inmektedir. Ortalaması en yüksek iki madde Foça'nın köy sayısının turizmin gelişimiyle azaldığı ($\bar{x}=4,33$) ve dışarıdan göç aldığı konusunda ($\bar{x}=4,08$)'dır. En düşük ortalama ise Foça'da turizmin gelişimiyle siyasi yaklaşımlarda değişim olduğu konusundadır ($\bar{x}=2,59$). Diğer düşük ortalamalar ise turizmin kadınların çalışma hayatına katılımının arttığı konusunda ($\bar{x}=2,68$) ve turizmin eğitim çağındaki kuşağın giyim tarzını değiştirdiği konusundadır ($\bar{x}=2,83$) (Çizelge 6). Buradan hareketle katılımcıların önemli bir kısmı Foça'da turizmin yarattığı değişimlerin henüz baskın durumda olmadığı görüşünü taşımaktadır.

Çizelge 7: Araştırmaya katılan yerel halkın turizmin çevresel etkileri üzerine görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Maddeler	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
1- Foça'daki turizm tesisleri yeşil alanlara duyarlı değildir.	2,55	1,36
2- Tarihsel doku turizm faaliyetlerinden zarar görmektedir.	3,39	1,29
3- Foça'da turizmin gelişmesinin önündeki en önemli engel tanıtım eksikliğidir.	3,22	1,32
4- Yabancı turistlerin ilgisinin azlığı yöremizde turizmin gerilemesine neden olmaktadır.	2,86	1,36
5- Askeri alanların çokluğu turistik yatırımları azaltmaktadır.	4,07	0,96
6- Foça'da turizm çeşitliliği yeterli seviyede değildir.	3,62	1,14
7-Turizm tesisleri, yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır.	3,00	1,18
8-Ulaşım açısından değerlendirildiğinde Foça, güney sahillerindekine benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya vb.) turistik kapasiteyi taşıyabilir.	3,84	1,12
9- Turistik tesisler kıyı kullanımı açısından daha çok olumsuz etki yaratmaktadır.	3,51	1,19

Turizmin Foça'da doğal çevrede yarattığı değişimler ile Foça'nın turizm kapasitesine ilişkin maddelerin değerlendirilmesinde ortaya çıkan görüşler incelendiğinde son derece farklı ortalamalarla karşılaşılmaktadır. Sosyo-kültürel etkilerinin değerlendirilmesinde olduğu gibi bu maddelerde de heterojen bir durum görülmektedir. Fakat standart sapmasının da en az olduğu ve en yüksek ortalamanın görüldüğü madde askeri tesislerin çokluğunun turizmin gelişimini engellediğine ilişkin maddedir ($\bar{x}=4,07$) (Çizelge 7). En düşük madde ortalaması ise turizm tesislerinin yeşil alanlara karşı duyarsız oldukları konusundadır ($\bar{x}=2,55$). Yani yerel halkın görüşlerine göre turizm tesisleri yeşil alanlara duyarlıdır. Ama bunun yanı sıra iki maddede de turizmin ortama ilişkin bozucu etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Bir maddede turizm tesislerinin kıyı kullanımında daha çok olumsuz etkiler yarattığı görüşü hakimken

($\bar{x}=3,51$) bir başka madde de ise turizm tesislerinin yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yarattığı konusundadır ($\bar{x}=3,00$) (Çizelge 7). Halkın taşıdığı bu kanaatlerin turizme karşı kanaatler olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Çünkü bir başka maddede de Foça'nın güney sahillerindekine benzer turistik kapasiteye sahip olduğu konusunda ortalama yüksektir ($\bar{x}=3,84$). Hatta bu maddenin standart sapması askeri birliklerle ilgili maddeden sonra en düşük olan maddedir (Çizelge 7).

Araştırmaya katılan yerel halkın turizmin kentsel ve kırsal çevredeki ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri

Kır ve kent yerleşmeleri arasında ekonomi, sosyal, kültürel ve çevresel etkilere ilişkin yerel halkın görüşlerinde fark olup olmadığına yönelik t-testi uygulanmıştır. Yapılan t-testinde turizmin ekonomiye etkisinde ($t=0,494$ $sd=74$ $p=0,623$), turizmin sosyo-kültürel etkisinde ($t=-2,025$ $sd=74$ $p=0,046$), turizmin çevresel etkisinde ($t=-1,218$ $sd=74$ $p=0,227$) kır ve kent yerleşmeleri arasında önemli bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Genel ortalama da ($t=-1,466$ $sd=74$ $p=0,147$) önemli bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Çizelge 8: Araştırmaya katılan yerel halkın kentsel ve kırsal açıdan turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin görüşlerinin ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Turizmin etkisi	Etki türü	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
Kentsel çevrede	Ekonomik etkiler	3,6972	0,49679
	Sosyo-kültürel etkiler	3,2519	0,54079
	Çevresel etkiler	3,2716	0,64726
	Genel	3,4069	0,36688
Kırsal çevrede	Ekonomik etkiler	3,6452	0,37652
	Sosyo-kültürel etkiler	3,5215	0,61160
	Çevresel etkiler	3,4409	0,51037
	Genel	3,5358	0,39086

Kent ve kır yerleşmelerindeki katılımcıların ayrı ayrı ortalamaları değerlendirildiği takdirde kentli katılımcıların turizmin ekonomik etkileri açısından daha yüksek bir ortalama sahip olduğu görülür. Kırsal katılımcılarda da ekonomik etkilerin ortalaması yüksek olmakla birlikte sosyo-kültürel ve çevresel etkilere ait ortalamalar ile aradaki fark anlamlı değildir (Çizelge 8).

Araştırmaya katılan yerel halkın cinsiyetlerine göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri

Cinsiyet açısından turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin yerel halkın görüşlerinde fark olup olmadığına yönelik t-testi uygulanmıştır. Yapılan t-testinde turizmin ekonomiye etkisinde ($t=1,018$ $sd=74$ $p=0,312$), turizmin sosyo-kültürel etkisinde ($t=0,845$ $sd=74$ $p=0,401$), turizmin çevresel etkisinde ($t=-1,063$ $sd=74$ $p=0,291$) kadın ve erkek bakımından önemli bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Genel ortalamada da ($t=0,275$ $sd=74$ $p=0,784$) önemli bir farklılığın olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Çizelge 9: Araştırmaya katılan yerel halkın cinsiyete göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları (SS)

Cinsiyet	Etki türü	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
Erkek	Ekonomik etkiler	3,7232	0,49041
	Sosyo-kültürel etkiler	3,4127	0,56727
	Çevresel etkiler	3,2751	0,57669
	Genel	3,4703	0,38094
Kadın	Ekonomik etkiler	3,6176	0,39281
	Sosyo-kültürel etkiler	3,2990	0,60271
	Çevresel etkiler	3,4216	0,62122
	Genel	3,4461	0,38336

Katılımcıların turizmin etkilerine ilişkin görüşlerinde erkeklerde ve kadınlarda ekonomik etkiler konusunda en yüksek ortalama görülürken, erkeklerde çevresel etkiler kadınlarda da sosyo-kültürel etkiler en düşük ortalamaya sahiptir (Çizelge 9).

Araştırmaya katılan yerel halkın eğitim durumlarına göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri

Öğrenim seviyelerine göre yerel halkın görüşlerinin ortaya konması için öncelikle gruplar arasında önemli farkların olup olmadığı incelenmiştir. Farklılıkların ortaya konması eğitim alt başlığı için de meslek gruplarında olduğu gibi örnek hacminin düşük olması sebebiyle Varyans analizinin Non-Parametrik alternatifi olan Kruskal-Wallis H testi seçilmiştir. Analizin sonuçlarına göre turizmin ekonomiye etkisi konusunda eğitim seviyesi grupları arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=1,000$ $sd=5$, $p=0,963$). Aynı şekilde turizmin sosyo-kültürel etkisi konusunda ($\chi^2=8,739$ $sd=5$, $p=0,120$) ve genel toplamda ($\chi^2=10,889$ $sd=5$, $p=0,054$) önemli bir fark görülmemiştir. Fakat yerel halkın turizmin

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça’da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

çevresel etkisi konusunda ($\chi^2=11,652$ sd=5, p=0,040) eğitim seviyesi grupları arasında önemli bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ortalamalarda da gözlenmektedir (Çizelge 10).

Çizelge 10: Araştırmaya katılan yerel halkın eğitim durumuna göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin görüşlerinin ortalamaları($\bar{x}$) ve standart sapmaları(SS)

Eğitim durumu	Etki türü	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
Okur-yazar değil	Ekonomik etkiler	3,5536	0,40089
	Sosyo-kültürel etkiler	3,1786	0,38318
	Çevresel etkiler	2,6667	0,69092
	Genel	3,1329	0,41173
İlkokul	Ekonomik etkiler	3,6364	0,49198
	Sosyo-kültürel etkiler	3,2652	0,69204
	Çevresel etkiler	3,4141	0,61482
	Genel	3,4386	0,37038
Ortaokul ve İlköğretim	Ekonomik etkiler	3,6641	0,35858
	Sosyo-kültürel etkiler	3,3958	0,58254
	Çevresel etkiler	3,5069	0,61793
	Genel	3,5223	0,37675
Ortaöğretim	Ekonomik etkiler	3,7670	0,43352
	Sosyo-kültürel etkiler	3,2386	0,49887
	Çevresel etkiler	3,2980	0,46181
	Genel	3,4346	0,34329
Yüksek öğretim	Ekonomik etkiler	3,6417	0,61577
	Sosyo-kültürel etkiler	3,4278	0,62271
	Çevresel etkiler	3,3185	0,53595
	Genel	3,4627	0,35926
İlisansüstü	Ekonomik etkiler	3,6750	0,25921
	Sosyo-kültürel etkiler	4,0667	0,43859
	Çevresel etkiler	3,8444	0,47532
	Genel	3,8620	0,30512

Çevresel etkinin hangi alt maddelerinin farkın ortaya çıkmasına yol açtığını bulmak için maddelerin tamamına ilişkin Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve dokuz maddenin dördünde önemli farklılıkların olduğu görülmüştür. Bunlardan birincisi “Foça’da turizmin gelişmesinin önündeki en önemli engel tanıtım eksikliğidir” maddesidir ($\chi^2=15,273$ sd=5, p=0,009). İkincisi “Turizm tesisleri, yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır” maddesidir ($\chi^2=11,687$ sd=5, p=0,039). Üçüncüsü “Ulaşım açısından değerlendirildiğinde Foça, güney sahillerine benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya vb.) turistik kapasiteyi taşıyabilir” maddesidir ($\chi^2=22,195$ sd=5, p=0,000). Dördüncüsü ise “Turistik tesisler kıyı kullanımı açısından daha çok olumsuz etki yaratmaktadır” maddesidir ($\chi^2=11,972$ sd=5, p=0,035). Diğer maddelerde ise önemli bir fark görülmemiştir.

Öğrenim gruplarına göre bakıldığında ortalamalarda genel ortalamalarda ve sosyo-kültürel etkiler ile çevresel etkiler konusunda en yüksek ortalama lisansüstü öğrenim grubundadır. Yalnızca ekonomik etkiler konusunda ortaöğretim grubu en yüksek ortalamaya sahiptir. Okur-yazar olmayanların oluşturduğu grup ise turizmin etkileri konusunda en düşük ortalamaya sahiptir. Buradan hareketle okur-yazar olmayan grubun turizmin Foça üzerindeki etkileri konusunda diğer öğrenim grupları kadar olumlu bakmadığı söylenebilir (Çizelge 10).

Mesleklere göre araştırmaya katılan yerel halkın turizmin ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel etkisine yönelik görüşleri

Meslek gruplarına göre yerel halkın görüşlerinin ortaya konması için öncelikle gruplar arasında önemli farkların olup olmadığı incelenmiştir. Farklılıkların ortaya konması için örnek hacminin düşük olması sebebiyle Varyans analizinin Non-Parametrik alternatifi olan Kruskal-Wallis H testi seçilmiştir. Analizin sonuçlarına göre turizmin ekonomiye etkisi konusunda meslek grupları arasında önemli bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=7,943$ sd=8, p=0,439). Aynı şekilde turizmin sosyo-kültürel etkisi ($\chi^2=13,826$ sd=8, p=0,086), çevresel etkisi ($\chi^2=13,599$ sd=8, p=0,093) ve toplamda da ($\chi^2=14,423$ sd=8, p=0,071) önemli bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çizelge 11: Araştırmaya katılan yerel halkın meslek gruplarına göre turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine ilişkin yönelik görüşlerinin ortalamaları ($\bar{x}$) ve standart sapmaları(SS)

Meslek grupları	Etki türü	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)
Bilinmeyen	Ekonomik etkiler	3,5000	0,41458
	Sosyo-kültürel etkiler	3,0238	0,37179
	Çevresel etkiler	2,6825	0,69811
	Genel	3,0688	0,39916
Ev kadını	Ekonomik etkiler	3,6310	0,32229
	Sosyo-kültürel etkiler	3,3651	0,58658
	Çevresel etkiler	3,3598	0,49304
	Genel	3,4519	0,31560
İşsiz	Ekonomik etkiler	3,6250	0,00000
	Sosyo-kültürel etkiler	3,4167	0,35355
	Çevresel etkiler	3,4444	0,78567
	Genel	3,4954	0,14404
Asker	Ekonomik etkiler	3,7188	0,06250
	Sosyo-kültürel etkiler	3,1042	0,36878
	Çevresel etkiler	2,8611	0,52411
	Genel	3,2280	0,24031

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Çizelge 11'in devamı

Tarım çalışanı	Ekonomik etkiler	3,9500	0,20917
	Sosyo-kültürel etkiler	3,9167	0,48233
	Çevresel etkiler	3,2222	0,34247
	<i>Genel</i>	<i>3,6963</i>	<i>0,17755</i>
Memur	Ekonomik etkiler	3,8194	0,52333
	Sosyo-kültürel etkiler	3,0833	0,38640
	Çevresel etkiler	3,3827	0,48785
	<i>Genel</i>	<i>3,4285</i>	<i>0,26603</i>
Serbest Meslek	Ekonomik etkiler	3,6339	0,61328
	Sosyo-kültürel etkiler	3,4881	0,53893
	Çevresel etkiler	3,3889	0,55256
	<i>Genel</i>	<i>3,5036</i>	<i>0,44133</i>
Emekli	Ekonomik etkiler	3,3750	0,45069
	Sosyo-kültürel etkiler	3,6111	1,11907
	Çevresel etkiler	4,1111	0,22222
	<i>Genel</i>	<i>3,6991</i>	<i>0,44965</i>
Esnaf	Ekonomik etkiler	3,7614	0,56307
	Sosyo-kültürel etkiler	3,4015	0,70987
	Çevresel etkiler	3,6263	0,65785
	<i>Genel</i>	<i>3,5964</i>	<i>0,45373</i>

Meslek gruplarının tek tek ortalamalarına bakıldığında en düşük ortalamalar okur-yazar olmayan grupta yer almaktadır. Turizmin etkilerine ilişkin görüşlerin en yüksek ortalamalara sahip olduğu gruplar ise farklılıklar gösterir. Örneğin turizmin ekonomik etkilerine ilişkin görüşlerde en yüksek ortalama tarım çalışanlarında gözlenir. Bunun temelinde tarım çalışanlarının turizme dayalı ekonomik beklentilerinin daha fazla olmasıdır. Aynı şekilde sosyo-kültürel etkilerde de tarım çalışanları ile emekliler en yüksek ortalamalara sahiptir. Çevresel etkilere ilişkin görüşlerde ise emekli kesiminde ortalamalar daha fazladır. Burada ortaya çıkan tabloya göre emeklilerin Foça'da bulunma gerekçeleri turizmin varlığı ile özdeşleştiği için çevresel ve sosyo-kültürel açıdan turizmin etkilerini olumlu değerlendirmektedirler (Çizelge 11).

Sonuç

Turizm faaliyetlerinin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik halkın görüşlerini belirlemek, katılımcıların kırsal veya kentsel özelliği, cinsiyet, meslek ve öğrenim durumunun bu görüşlere etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan uygulamada turizmin etkisine yönelik pek anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Yalnızca yerel halkın turizmin çevresel etkisi konusunda ($\chi^2=11,893$ sd=5, p=0,036) ve toplam etki açısından ($\chi^2=14,448$ sd=5, p=0,013) öğrenim seviyesi grupları arasında önemli bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır.

Foça ilçesinin ağırlıklı olarak turizm alanı olmasının etkisiyle katılımcıların turizmin ekonomiye en büyük katkıyı sağlayan sektör olduğuna yüksek düzeyde katıldığı görülmektedir. Bu düşüncüyü destekleyecek şekilde Foça ilçesinde ekonomik anlamda en yüksek getiriye sağlayan sektör olarak da turizm belirtilmektedir. Foça’da tarım alanlarının daralması ile turizm yatırımları arasındaki ilişkiyi orta düzeyde olumsuz gören katılımcılar, turizmin istihdama katkısını ise ortanın biraz altında görmektedir. Bu anlamlı sonuca göre, öncül sektör konumunda olmasına rağmen halkın görüşlerine göre turizm istihdam sorununu çözmekte tek başına yeterli bir görünümünden uzak kalmaktadır.

Foça’da turizmin gelişimiyle birlikte nüfusun yapısında değişimlerin meydana geldiği ve kadının çalışma hayatındaki varlığının artışına yönelik olarak turizmin teşvik edici etkisi olduğu görüşleri katılımcılar tarafından yüksek oranda kabul edilmektedir. Foça’da nüfusun yapısıyla ilgili elde edilen sonuçlardan bir diğeri de turizmin gelişim dönemleri boyunca dışarıdan yüksek oranda göç alındığı yönündedir. Bu göçün niteliği sadece mevsimlik işçi göçleri şeklinde değildir. Şöyle ki, ikincil konutların yaygınlaşmasıyla birlikte yılın önemli bir bölümünü Foça’da geçiren bir emekli nüfusun varlığı da belirginleşmektedir. Çevresel etkisi açısından bakıldığında, turistik tesislerin kıyı kullanımı açısından olumsuz sonuçlar doğurduğuna Foça halkı düşük seviyede katılmaktadır. Bu sonucun elde edilmesinde Foça’nın henüz benzeri olan kıyı kentlerine göre daha doğal bir görünümde kalması etkili olabilir. Askeri alanların çokluğu ile turizmin gelişmesi arasında kurulan olumsuz bağ orta seviyeye yakındır. Kentsel alanların turizm yatırımları ve turistlerle kurulan ilişkilerde kırsal alanlara oranla daha çok doğrudan etkiler alması mekânsal farklılığın en önemli nedenlerinden birisi olarak görülmektedir. Kırsal alanlarda, kentsel alanlardaki hizmet sektörü ağırlıklı ekonomik görünüm yerine birincil sektör olarak tarımın ön plana geçmesi bu farklılığın diğer önemli bir nedeni olarak değerlendirilmektedir.

Turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda yarattığı değişimlerle ilgili cinsiyete göre önemli bir görüş farklılığı ortaya çıkmamıştır. Aynı şekilde meslek gruplarına göre halkın görüşleri arasında da önemli bir fark oluşmamakla birlikte bazı mesleklerde ekonomik etkiler, sosyal ve kültürel etkiler ile çevresel etkiler konusunda farklı görüntüler ortaya çıkmaktadır. Özellikle tarım çalışanlarındaki ortalamalar ile diğer meslek grupları arasında bu farklılığı ortalamalar bazında gözlemek mümkün olmuştur. Ayrıca katılımcıların öğrenim

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

seviyesindeki farklılıklara rağmen, turizmin çeşitli alt kollarından doğrudan ya da dolaylı şekillerde etkilenmesi görüş farklılıklarını azaltıcı bir unsur olarak görülmektedir.

Kaynaklar

- Akurgal, E. (1998). *Anadolu uygarlıkları*. Net Turistik Yayınlar A.Ş., İstanbul.
- Ambroz, M. (2008). "Attitudes of local residents towards the development of tourism in Slovenia: The case of the Primorska, Dolenjska, Gorenjska and Ljubljana regions". *Anthropological Notebooks*, 14 (1), 63-79, Slovene Anthropological Society.
- Ankaralı, A. (2008). *Foça yakın çevresinde araziden yararlanma ve yörede araziden yararlanma bilincinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atalay, İ., Semenderoğlu, A., Çukur, H. ve Gümüş, N. (1995). *Urla-Çeşme Yarımadası'nda doğal ortam koşullarının turizm potansiyeli üzerine etkileri*. Proje No: 0901.93.02.02, DEÜ Araştırma Fon Saymanlığı, İzmir.
- Baysan, S. (2002). "Didim kıyı alanı örneğinde turizmin çevresel etkileri konusunda yerli halkın tutumları". *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı*, Bildiriler Kitabı, 599-608, Ankara.
- Carmichael B. A. (2000). "A matrix model for resident attitudes and behaviours in a rapidly changing tourist area". *Tourism Management*. 21, 601-611, Elsevier Science Ltd.
- Cottrell S. P., Vaske J. J., Shen F. ve Ritter P. (2007). "Resident perceptions of sustainable tourism in Chongdugou, China". *Society and Natural Resources*. 20, 511-525, Taylor & Francis Group, print/ 1521-0723 online, DOI: 10.1080/ 08941920701337986.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008). "Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri ve Kuşadası İlçesi uygulaması". *IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi* (23-27 Nisan 2008 Antalya-Belek), Bildiri Kitabı, 806-824.
- Dal, N. ve Baysan, S., (2007). "Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin mekansal etkileri konusunda yerel halkın tutumları". *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 69-85, İzmir.
- Dalgakıran, A. (2007). "Alaçatı'da mekansal ve toplumsal farklılıklar üzerinde yükselen farklı turizm eğilimleri". *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 53-67, İzmir.
- Demircioğlu, G. A. (1997). *Turizm planlaması kapsamında Türk turizminin planlamaya ilişkin öncelikleri ve sosyal turizm planlaması (Foça Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) .(1985). *Genel nüfus sayımı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, İzmir*. TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) .(1990). *Genel nüfus sayımı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, İzmir*. TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) .(2000). *Genel nüfus sayımı nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, İzmir*. TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) .(2004). *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması*. Ankara.

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Emekli, G. (1998). *Bergama'da turizm ve sosyo-ekonomik etkileri*. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Emekli, G. (1994). *Foça'da turizm ve turistik kentleşme*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Ergürhan, E.(2008). *Foça'da kıyı alanı kullanımı ve kıyı kullanımı bilincinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Güçlüsoy, H. ve Kence, A. (2001). "Foça Özel Çevre Koruma Alanı'nda (ÖÇKA)'nda Akdeniz Foku koruma çalışmalarının verimliliğinin değerlendirilmesi". *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı*, Bildiriler Kitabı, 345-355, İstanbul.

Gümüş, N. ve Semenderoğlu, A. (2001). "Akbük Koyu'nun sürdürülebilir turizm planlaması açısından değerlendirilmesi". *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı*, Bildiriler Kitabı, 251-260, İstanbul.

Haralambopoulos N. ve Pizam A. (1996). "Perceived impacts of tourism - the case of Samos". *Annals of Tourism Research*, 23 (3), 503-526 (24), Doi: 10.1016/0160-7383 (95) 00075-5, Elsevier.

İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü (2008). *Eğitim gönüllüleri hayırsever albümü*. Çağlayan Matbaacılık, İzmir.

Kaltenborn B. P., Andersen O., Nellemann C., Bjerke T. ve Thrane C. (2008). "Resident attitudes towards mountain second-home tourism development in Norway: The effects of environmental attitudes". *Journal of Sustainable Tourism*, 16 (6), 664-680, DOI: 10.2167/jost792.0, Taylor & Francis.

Keleş, R. (2004). *Kentleşme politikası*. İmge Kitapevi Yayınları. Ankara.

Korça, K. (1998). "Resident perceptions of tourism in a resort town". *Leisure Sciences*, 20, 193-212, Taylor & Francis Group.

Mason, P. ve Cheyne, J. (2000). "Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of Tourism Research*, 27 (2), 391 – 411, PII: S0160-7383(99)00084-5.

Ming G. ve Poh Poh W. (2006). "Residents' perception of tourism impacts: A case study of home stay operators in Dachangshan Dao, North-East China". *Tourism Geographies*, 8 (3), 253–273, Print/1470-1340 Online /06/03/00253–21 C_ 2006 Taylor & Francis DOI: 10.1080/14616680600765222.

Oban (Çakıcıoğlu), R. ve Buldan, İ. (2007). "An incised Deep Meander in Muğla-Milas: An example for the ecotourism". *Ecology and Environment from Carpathians to Taurus Mountains. The 5th Turkey – Romanian Geographical Academic Seminar* (June 5-15 2007, Antalya-Turkey), Proceedings, 163-170

Oban (Çakıcıoğlu), R. ve Buldan, İ. (2007). "Potential of the natural heritage of Uyku Valley (Sleeping Valley) and its tourism assessment". *Ecology and Environment from Carpathians to Taurus Mountains. The 5th Turkey – Romanian Geographical Academic Seminar* (June 5-15 2007, Antalya-Turkey), Proceedings, 153-162

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Oban, R. (2008). "Korumada yasal gelişim ve doğal miras alanlarının miras turizmindeki önemi". *IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi* (23-27 Nisan 2008 Antalya-Belek), Bildiri Kitabı, 601-613.

Özdemir, K., (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi-I*. Kaan Kitabevi, Eskişehir.

Özgüç, N., (2003). *Turizm coğrafyası özellikler ve bölgeler*. Çantay Kitapevi. İstanbul.

Özüpekçe, S. (2008). *Turizm yerleşmelerinde nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinde ortaya çıkan değişimler ve eğitim üzerindeki etkisi: Foça örneği*. Yayınlanmış Yüksek lisans tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özyiğit, S. (1998). *Fhokaia*, Arkadaş Matbaacılık, İzmir.

Pırnar, İ. (2005). "İzmir ili için turizmin yeri ve geliştirme önerileri". *Yönetim ve Ekonomi*, 12 (1), 47-60, Celal Bayar Üniv. İİBF, Manisa.

Raymond C. ve Brown G. (2007). "A spatial method for assessing resident and visitor attitudes towards tourism growth and development". *Journal of Sustainable Tourism*, 15 (5), 520-540, ISSN: 0966-9582 / 520-21, DOI: 10.2167/jost681.0

Semenderoğlu, A. ve Oban (Çakıcıoğlu), R. (2007). "Şirince'de kültürel turizmin gelişimi (Cultural tourism: A case study from Şirince village, Western Anatolia)". *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 174-184.

Smith M. D. ve Krannich R. S. (1998). "Tourism dependence and resident attitudes". *Annals of Tourism Research*, 25 (4), 783 – 802, PII: S0160-7383 (98) 00040-1.

Soykan F. (2004). *Kırsal alanların turizm potansiyelinin saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) uygulanması*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 122, İzmir.

Terkenli T. S., Bellas M. L. Ve Jenkins L. D. (2007). "Tourism impacts on local life: Socio-cultural continuity and change in Crete". *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 37-52, İzmir.

Teye, V., Sönmez, S. F. ve Sırakaya, E. (2002). "Residents' attitudes towards tourism development". *Annals of Tourism Research*, 29, (3), 668-688, PII: S0160-7383(01)00074-3.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) .(2008). *İstatistik göstergeler (Statistical indicators) 1923-2007*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Yayın No: 3206, Ankara.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) .(2009). "Çıkış yapan ziyaretçiler ile giriş yapan vatandaşların turizm harcamaları ve profili, 2008 yılı IV. Dönem", *Haber Bülteni*, 15, 29 Ocak 2009.

Türkyılmaz, B. Z., Güney, A. ve Kaplan, A. (2003). "Doğal alanların korunması çalışmalarının İzmir/Foça örneğinde irdelenmesi". *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 40 (3), 139-148 , İzmir.

Zhang J., Inbakaran R. J. ve Jackson M. S. (2006). "Understanding community attitudes towards tourism and host-guest interaction in the urban-rural border region". *Tourism Geographies*, 8 (2), 182-204, Online, DOI:10.1080/ 14616680600585455.

<http://www.die.gov.tr> Son erişim 24 Şubat 2009.

<http://www.kultur.gov.tr> Son erişim 23 Şubat 2009.